

M A T E J
M E T L I K O V I Č

P A S S I O
A M O R I S

Slikarstvo v razponu med intimnim in monumentalnim

Umetniško ustvarjanje akademskega slikarja Mateja Metlikoviča iz zadnjih deset let predstavlja pomemben del slikarjevega likovnega opusa; lahko ga vidimo kot sintezo dosedanjega dela v širokem spektru slogovnih, ikonografskih, simbolnih in funkcionalnih likovnih rešitev. Slikar pravi, da jih vidi v *razponu med intimnim in monumentalnim*, pri čemer se na obeh poljih loteva tako intimnega kot monumentalnega – epske in monumentalne biblijske teme slika tudi na manjših formatih, na monumentalnih delih pa upodablja intimne teme iz človekovega življenja.

Metlikovičevo delo odseva tako likovno kot pomensko večplastnost in vedno temelji na dialoškem odnosu – odnosu do drugih zvrsti umetnosti, do naročnika, do likovnih soustvarjalcev, odnosu med ilustracijo in tekstom pri knjižni ilustraciji ali odnosu ilustracij med seboj v zaokroženih ciklih, odnosu do trenutka v spontanosti dela, do prostora, v katerem ustvarja in materialnosti slikarskega medija. Umetnik namreč ustvarja v različnih tehnikah: riše s tušem in čopičem na papir, slika z akrili tako na papir kot na platno in les, išče pa tudi tehnologije, ki mu omogočajo še drugačen likovni učinek in izraz – to je predvsem ustvarjanje vitrajev in vezanih paramentov. O svojem delu pa rad tudi razpravlja in o njem piše, saj je razmišljujoč, komunikativen in široko razgledan, dober poznavalec družbe, kulture in umetnosti. Slikarsko ustvarjanje je zanj vselej iskanje, ki se ga loteva z navdušenjem in strastjo (*passio*), saj pravi, da je osnovna tema in vzgib njegovega ustvarjanja prav *ljubezen kot eros/amor, passio in compassio: radovedna odprtost življenju, potreba po komunikaciji in ustvarjalni napor v razponu med bolečino in bivanjskim zanosom, pri čemer tudi stiska in občutja nemoči v procesih raziskovanj novih, še neznanih umetniških pokrajin delujejo kot očiščujoč ogenj, ki vodi do višje zrelosti in kvalitetnejšega umetniškega izraza ...*

Slikar išče navdih pri velikih mojstrih (Kandinski, Chagall, Matisse, Kregar ...), vendar mu njihova dela ne predstavljajo direktnega likovnega vzorca, ampak bolj izhodišče za razmislek o lastni ustvarjalnosti. Občuduje tudi način, kako sta svoje arhitekturne mojstrovine s slikarskimi in kiparskimi elementi krasila Plečnik in Le Corbusier. Ideje in razpoloženja črpa tudi iz plesa, literature in glasbe. Pri plesu naj omenim nekajletno ustvarjalno sodelovanje s plesalkami sodobnega plesa, navdihoval pa ga je tudi umetniški opus plesnega para Pie in Pina Mlakarja, s katerim se je slikar večkrat tudi osebno srečal. Glasbeni navdih sega vse od srednjeveške mistične koralne glasbe, ljubezenskega zanosa trubadurjev, preko Monteverdija in Bacha do Messiaena, Piazzolle, Arva Pärta, Philipa Glassa in pa glasbe, ki ga spremlja vse od gimnazijskih let (Pink Floyd, Bob Dylan in Leonard Cohen).

»All is Love«*, iz cikla *Invokacije/Reminiscence*, 2011. Akril in tuš na papir, 40,8 x 31,8 cm

*začetni verz pesmi *Embryo* (1968) skupine Pink Floyd

»All is Love«, from the cycle *Invocations/Reminiscences*. Acrylic and China ink on paper

Prav tako ga je zaznamovala tudi literatura: Biblija, Edvard Kocbek, France Balantič, Boris Pahor, T. S. Eliot, Octavio Paz, Leonard Cohen in drugi. Vse te zvrsti umetnosti ga inspirirajo tako v ikonografskem smislu kot pri likovno-formalni gradnji umetniških del. V njih lahko zaznamo preplet plesnega giba, ritma pesniških verzov in muzikalnosti glasbenih melodij. Umetnik dodaja, da je za vsak projekt v času snovanja in realizacije našel ustvarjalni navdih v glasbi, v kateri so se mu razkrili *sveži pogledi in pristopi ter posebno notranje duhovno razpoloženje*.

Svoje podobe virtuožno zarisuje s črno linijo na belo površino papirja ali barvna ozadja, ki so lahko slikovito abstrahirana ali pa jih komponira s konstrukcijo črt, barvnih polj in valovnic. Slogovno pri njem ločimo več pristopov in dvojnost likovnega izraza: na eni strani so zanj značilna slikarska dela, ki nastajajo s spontanim nanašanjem barv, polivanjem, celo z udarci s čopičem po slikarski ploskvi (naj omenim, da so bila njegova zgodnja dela pretežno nefigurativna, abstraktna), na drugi strani pa gre za konstruiranje kompozicij z barvnimi ploskvami različnih oblik, zlasti vertikalno podolgovatih valovnic, v obeh primerih pa barvne podlage dopolnjuje s spontano črtno risbo. Z barvnimi ozadji, pa naj bodo to dela na papirju, lesu in platnu ali vitrajih in vezeninah, ustvari osnovno emotivno vzdušje, pripoved pa doda s črto, s katero zarisuje figuralne simbolne like. Na svoja dela občasno zapisuje tudi verze pesmi, ki ga navdihujejo in jih nosi v sebi kot spomin na prebrano, ali pa jih zapiše v trenutku, ko jih zasliši ob poslušanju glasbe v ateljeju.

Osrednji veliki Metlikovičevi projekti so namenjeni sakralnim prostorom. V dobrih dvajsetih letih je s svojimi deli obogatil številne cerkve v domovini pa tudi na Hrvaškem, v Avstriji in Nemčiji. Je eden osrednjih predstavnikov sodobne slovenske sakralne umetnosti, in sicer generacije, ki se je s cerkveno umetnostjo začela ukvarjati v poznih osemdesetih letih. Ta čas, v katerem so ustvarjali Veselka Šorli Puc, Mira Ličen Krmpotić, Marta Jakopič Kunaver, Lojze Čemažar, Marko Ivan Rupnik pa tudi Janez Bernik, predstavlja v sodobni slovenski cerkveni umetnosti po velikem, tehtnem in zaokroženem opusu slikarja duhovnika Staneta Kregarja nov začetek in zagon. Čeprav Metlikovič opremlja cerkvene prostore, se ne zapira v ozek žanr cerkvene umetnosti, njegovo slikarstvo zaradi večplastnosti sega namreč prek teh okvirov. Njegova dela lahko gledamo in razbiramo na različne načine, ki niso nujno strogo religiozni, kajti prinašajo širše duhovno sporočilo. Metlikovičeva sakralna dela so hkrati tradicionalna in sodobna, slikar gradi na temeljitem poznavanju krščanske umetnosti in se zaveda loka, ki ga je ta umetnost ustvarila v dolgih stoletjih. Iz tega izhaja, a ga hkrati izvirno in svobodno preobraža in s tem doseže sodoben izraz svoje umetnosti.

Slikarjev likovno simbolni jezik je prepoznaven, zanj so značilni motivi angelov, ptic, src, poljubov, posebej ljube pa so mu podobe obrazov. Nekatera dela zadnjih let je poimenoval *Invokacije/Reminiscence*, gre za *simbolne upodobitve klicanj, petja, molitve in spominjanja*. Na teh delih se zvok klica oziroma pesmi kaže kot hieroglif srca pa tudi ptice-duha, včasih tudi v medsebojnem prepletu.

Visoka pesem, iz cikla *Invokacije/Reminiscence*, 2012. Akril in tuš na papir, 38 x 54 cm
Song of Songs, from the cycle Invocations/Reminiscences. Acrylic and China ink on paper

Druga značilna tema je **Visoka pesem**, ki najbolje izraža večpomenskost branja slikarjevih podob, gledamo jih lahko s krščanskega vidika presežnega ali pa tuzemske realnosti. Sam pravi, da je Visoka pesem *literarni arhetip, ki ga najdemo tudi v drugih literaturah, denimo v indijski ali arabski, vse do današnjih dni, saj je ljubezensko hrepenenje in dogajanje osnovna tema vse umetnosti-v glasbi se pne takšen lok od trubadurjev do Beatlov, Dylana, Cohena in še naprej*. Metlikovič ni narativen pripovedovalec zgodb, temveč sporočila upodobi s simboli. Te lahko beremo večplastno, saj so hkrati sakralni, dotikajo pa se tudi življenja posameznika – srce je hkrati simbol božje ljubezni in človeškega hrepenenja, par iz Visoke pesmi je lahko simbol duhovne povezanosti Kristusa in Cerkve, a hkrati podoba elementarnega človeškega stika, ptica je podoba Svetega Duha, a tudi človekove ljubezni, ustvarjalnega poleta in osvobojenosti od težnosti.

Tudi v podobah s klasično krščansko ikonografijo je svojski, saj pravi, da Kristusa ne vidi kot *pobožno vzvišenega moralista, ampak kot živega in čutečega, milega, a tudi strastnega človeka komunikacije s stvarstvom, ljudmi in presežnim Bogom. Bistvo njegovega delovanja je v prepletu gorečega in hkrati sočutnega oznanjanja resnice in ljubezni, kar ga vodi v trpljenje, v pasijon/passio... Vse to pa ne zaznamuje le Kristusa, ampak tudi življenja preroških osebnosti, mnogih umetnikov ter nenazadnje vseh pristno živih in ljubečih ljudi.*

Veliki projekti zadnjih let imajo svojo predzgodovino, saj se je Metlikovič s sorodnimi temami ukvarjal že v osemdesetih letih, ob tem pa se je postopoma izoblikoval tudi njegov formalni slikarski jezik in duhovni izraz. Prvo večje sakralno naročilo je bil **križev pot za cerkev v Luki na Dugem otoku** v Dalmaciji (1988). Križev pot, ki je nastal kot knjižna ilustracija za knjigo Cirila Berglesa **Via dolorosa** leta 1996, pa je samostojen cikel risb s čopičem in tušem na papir. Pot naprej je s sintezo slikarskega in risarskega principa predstavil v (biblijskem) ciklu ilustracij, naslikanih z akrilom na karton, za knjigo Stanka Janežiča **Klicanje – Sveto pismo v pesmih**. Cikel je nastal v letih 2003 – 2004, bil v izboru sedemnajstih motivov objavljen v knjigi, leta 2009 pa še kot izbor štirinajstih slik izdan v večjem formatu v grafični mapi z naslovom **Izbrane biblijske ilustracije**. Slikar je ta dela poimenoval tudi **Iluminacije**, pri čemer gre za *namig na srednjeveške miniature kot barvito sijoče ilustracije svetih knjig*, ki so v primerjavi z njegovimi monumentalnimi deli res kot miniature, saj jih lahko zaobseže z enim pogledom in eno potezo roke – čopiča. V tem ciklu je upodobil cel repertoar starozaveznih in novozaveznih zgodb ter oseb, celota pa predstavlja uvod v nadaljnje monumentalnejše projekte.

V devetdesetih letih je realiziral večje sakralne projekte v evangeličanskih cerkvah v župnijah **Biberach an der Riss, Meckenbeuren in Gerstetten** v Nemčiji, v zadnjem desetletju pa v **župnijski cerkvi v Litiji** (2003), **kapeli Doma dr. Janka Benedika v Radovljici** (2007, arhitekt Matija Marinko), v prostoru **zunanjega oltarja na Brezjah** (2009, arhitektki Maruša Zorec in Martina Tepina) in v **kapeli Zavoda Antona Martina Slomška v Mariboru** (2008-2011). Zlasti zadnje tri realizacije predstavljajo sintezo in vrh dosedanjega Metlikovičevega dela na tem področju. To so monumentalni projekti, ki jih avtor sam poimenuje *arhitekturno slikarstvo ali slikarstvo v dialogu z arhitekturo*.

V Litiji je prostor pod korom župnijske cerkve okrasil z dvema polkrožnima vertikalnima podobama (lunetama) iz barvnega stekla, ki tvorita diptih (kot dve polovici razlomljene hostije). Slikar pravi, da se je prav ob delu na tem projektu začel bolj resno ukvarjati z diptihi kot enovitimi kompozicijami dveh podob, platen oziroma stekel, kar je kasneje razvijal še naprej v *nizanje podob kot triptihov oziroma »trilogij«*.

V radovljiški kapeli je ustvaril dvojni triptih slik iz barvnega stekla, v mariborski kapeli pa je v apsidi za oltarjem razvrstil celo trojni triptih vitrajev. V tem vidi *ne le dialoge, temveč prave likovno- duhovne poliloge*.